

Les violacions, la punta de l'iceberg de les violències sexuals invisibilitzades

Les expertes assenyalen que en més del 80% dels casos els agressors són coneguts de la víctima i que hi ha conductes socialment "normalitzades" per falta d'una educació socio-afectiva que trenqui rols de gènere

Manifestació per condemnar l'agressió a una menor. | ACN

La brutal **agressió sexual** que va patir la nit de Tots els Sants una jove de 16 anys a Igualada i una altra aquest divendres a Lleida evidencien de nou fins a quin punt és urgent afrontar les **violències que pateixen les dones**. No es tracta d'un cas aïllat, les dades retraten la magnitud de l'alarma. A Catalunya, aquest any s'han denunciat **804 agressions sexuals i un 8,7% d'aquestes han estat violacions grupals**, segons dades de la conselleria d'Interior. Una xifra que s'agreuja davant la constatació, a partir de múltiples enquestes, que només en el 10% dels casos la víctima denuncia. En què s'està fallant perquè agressions d'aquest tipus es continuïn produint? On s'ha d'incidir per afrontar la violència sexual, el tipus de violència que més afecta les dones?

La sociòloga **Sara Moreno** situa quin és el marc general d'aquesta xacra social que "**persisteix com una gota malaia**" malgrat que des de l'àmbit institucional s'han impulsat polítiques públiques i iniciatives i malgrat que des de l'àmbit educatiu s'intenta revertir. "És un problema de base estructural i arrel social. **El gran repte és canviar imaginaris socials**. Poden canviar els discursos i les lleis, però no forçosament es produeixen canvis d'imaginari", adverteix.

Sara Moreno, sociòloga: "El gran repte és canviar imaginaris socials. Poden canviar els discursos i les lleis, però no forçosament es produeixen canvis d'imaginari"

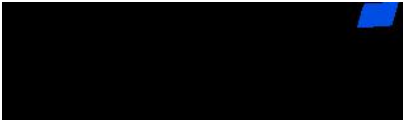
Les expertes apunten a múltiples factors, començant per la **falta de consciència social**, clau precisament per promoure canvis estructurals. "Hem d'identificar com a societat que aquests casos, com la violació d'Igualada, són la **punta de l'iceberg** d'unes **violències àmpliament acceptades i invisibilitzades**", avisa **Alba Alfageme**, psicòloga especialitzada en violències masclistes. En aquesta mateixa línia s'expressa l'advocada penalista **Carla Vall**, que argumenta que socialment es tendeix a voler afrontar les violències contra les dones "**des de la distància**" individualitzant conductes i no identificant la situació estructural. "Es busca un boc expiatori que no ens suposi contradiccions personals, però **quan són agressors coneguts** molt poca gent està disposada a intervenir per canviar les coses", apunta.

Esbossen, d'entrada, dues realitats: la **falta d'educació afectivo-sexual** i el fet que el **85% dels agressors són persones conegudes** per la víctima. Pel que fa a la primera, es constata que parlar de sexe continua sent un gran tabú a la nostra societat i, per tant, també en l'etapa educativa. "**La falta d'educació sexual acaba portant violència sexual**", diagnostica Alfageme. Per una banda, assenyala "**l'educació en la por**" que s'inculca a les dones i que acaba sent el caldo de cultiu del sentiment de culpa i d'acabar assumint la responsabilitat d'allò que els passa, fet que arrossega les víctimes a **l'estigma i a la no denúncia per temor a represàlies** o a ser qüestionades.

Alba Alfageme, psicòloga especialitzada en violències masclistes: "La falta d'educació sexual acaba portant violència sexual"

I per l'altra, també hi ha el **model de masculinitat** que reben els joves, que comencen a consumir **pornografia** cada vegada a edats més primerenques -investigacions recents apunten inicis als 8 anys-. "**Set de cada deu vídeos de pornografia mainstream contenen situacions de violència sexual** i estan normalitzats. Això ja et construeix una mirada sobre el sexe que denota un problema", afirma la psicòloga. Pel que fa a les violències sexuals múltiples, entra en joc, relata, el vincle que es genera en un context col·lectiu, que fa que s'associï a un "sentiment de més poder". **Entre el 10% i el 30% de les agressions**, detalla Alfageme, tenen **més d'un autor i de perfil molt jove**.

Joan Roa, psicòleg i professor de la UDG i la UOC, assenyala el **patró de "masculinitat hegemònica tradicional"** com a un dels principals precursors de les violències sexuals. Es tracta d'un model que es transmet de pares a fills, que "es perpetua" i que pivota en la "no demostració de vulnerabilitat" per encaixar en el rol de la majoria d'homes i evitar que se'ls qüestionï o es facin associacions no desitjades amb, per exemple, una orientació sexual concreta. La conseqüència és una **actitud de "dominació sobre la dona"**.

Es tracta, relata, d'un patró encara molt present, especialment en l'àmbit col·lectiu, que és molt difícil de desmuntar. **"Les agressions són la punta de l'iceberg dels micromasclismes, les coses que es van tolerant i que cap home s'atreveix a trencar. Costa veure l'impacte de les coses més subtils"**, afirma. Roa subratlla també la falta de referents de masculinitats més igualitàries, motiu pel qual el patró tradicional es manté i **es multiplica en col·lectivitat**. La pornografia té, segons ell, un impacte crucial per la seva poca regulació. **"Es fomenten models sexuals que no tenen res a veure amb la realitat** i que es produeixen a edats cada vegada més primerenques. Aprenen què és el sexe a partir de la pornografia, reproduïxen aquests models en les seves primeres relacions i augmenta la violència", explica.

Joan Roa, psicòleg: "La pornografia fomenta models sexuals que no tenen res a veure amb la realitat. Reproduïxen aquests models en les seves primeres relacions i augmenta la violència"

Moreno argumenta que és precisament la persistència en la **reproducció d'estereotips de gènere** en l'àmbit quotidià, laboral, educatiu, científic i mediàtic "la base que reforça el mecanisme de subordinació i explotació" de l'home respecte la dona. La dificultat per combatre aquests rols és la que promou, adverteix, **"certa tolerància social amb determinats comportaments"** que es poden localitzar en converses quotidianes i en expressions utilitzades en mitjans de comunicació i en l'àmbit educatiu. "Ens hem de preguntar **on estan els límits** i és necessari marcar-los", diu.

Vall alerta, però, que tampoc es pot agafar només el consum de pornografia com la "via ràpida per focalitzar" el problema perquè ja existien agressions contra les dones abans que hi hagués videografia pornogràfica. Més enllà de la complexa batalla contra un sector que creix per demanda, un dels principals problemes és, apunten tant Vall com Alfégame, que **les violències sexuals no sempre s'identifiquen com a tal** quan no s'ajusten a la **"violació prototípica"**. De vegades, sense existir violència física, s'exerceix una **pressió psicològica** que "bloqueja" les dones, situacions que les expertes alerten que s'acaben situant en la normalitat. Això, insisteixen, té a veure amb la **proximitat dels agressors**, que en moltes ocasions poden ser familiars o amics.

"Moltes situacions no responen al que popularment s'entén com a violació i es posen en dubte. **És una cultura de la violació que s'invisibilitza**", explica la psicòloga. Vall argumenta que per això es tracta d'un tipus delictiu que es denuncia molt poc. "Quan és el teu marit o el teu amic, no es veu. Si no són denunciats ni hi ha assumpció social, com pot percebre l'agressor que hi ha un **rebuig social o institucional dels fets?**", planteja. Afegeix que sovint es posa en el debat la por de les dones d'anar soles pel carrer i, en canvi, en moltes ocasions el "perill real" és quan s'arriba a casa.

"Se'ns ha **educat en una desprotecció en la proximitat i en una por forta en l'espai públic**. En realitat, com més vincles socials tenim, més lluny estem de la violència", resumeix Vall. La sociòloga Sara Moreno reforça aquesta tesi tot apuntant a les **"dificultats de percepció del fenomen"** quan bona part tenen lloc en l'àmbit de la proximitat: "Part de l'explicació passa per la dificultat d'identificar i percebre on estan les fronteres".

Carla Vall, advocada penalista: "Respondre de forma reaccionària a cop d'augmentar penes és un idealisme"

màgic de prevenció"

En el terreny de què cal fer per combatre les violències sexuals sol ser molt habitual la proposta d'**endurir el codi penal** per castigar els agressors, sovint reclamat des del dolor dels familiars de les víctimes o bé per dirigents polítics. "Respondre de forma reaccionària a cop d'augmentar penes és un idealisme màgic de prevenció", considera Vall, que argumenta que, **com més altes siguin les penes més càrrega provatòria** necessites i, per tant, més absolucions poden haver-hi en cas de dubte. "El **codi penal és poc eficient en la prevenció del delicte**, tenim estudis que constaten que el fet que les penes siguin dràstiques no milloren les perspectives que tenim del delicte", avisa l'advocada.

Vall subratlla també que no es pot delegar tota la prevenció en l'educació. "**El delicte no és només una qüestió d'educació**", la prova és que hi ha molts individus que decideixen no delinquir. Si diem que la societat és masclista, no culpem a ningú. Si assenyallem només l'agressor, continuarem amb altres casos", adverteix. Es tracta, resumeix, de desgranar l'estructura i també desgranar què passa de forma concreta.

Regressió i impacte de la pornografia i les xarxes socials

En el terreny de desgranar l'estructura i, en paraules de Moreno, de deconstruir l'imaginari vigent, les expertes situen l'educació com a punta de llança de la prevenció. Roa, que exerceix també d'orientador en centres educatius, alerta de l'"**efecte boomerang**" amb el qual han topat en els darrers anys. "**Tornem a tenir damunt la taula actituds que creïem haver superat**", reconeix, i detalla que es tracta no només d'actituds masclistes, sinó també homòfobes. Ho atribueix a la reacció que part de la societat ha tingut quan, en paral·lel als intents de deconstruir el patró de masculinitat imperant, "**el patriarcat estructural ha vist perillar el seu *statu quo***". Es produeix, afegeix, una "imitació de l'entorn", sigui familiar o de cercles d'amistat, malgrat els esforços en l'àmbit educatiu.

Moreno apunta, en aquest sentit, que cal tenir una perspectiva integral per transformar els rols de gènere en l'àmbit productiu i reproductiu. "S'ha de fer sent molt conscients que altres agents socialitzadors existeixen i existiran. **No podem desenvolupar programes aïllats a la realitat cotidiana dels joves**, com ara les xarxes o les músiques que escolten", assenjala. Es tracta, resumeix, de "**deconstruir referents nocius**" i, al mateix temps, aterrar aquesta deconstrucció a les diferents realitats socioeconòmiques i la desigualtat que arrosseguen, que impacten també directament en l'arrelament dels estereotips. "Les dones no han d'aprendre a protegir-se sinó que els homes han d'aprendre a no agredir", conclou.